

ÜNİTE II

DİN VE LAİKLİK

1. Din Bireyi Esas Alır.
2. Laikliği Doğuran Nedenler
3. Laik Devlet
4. Laiklik Din ve Vicdan Özgürlüğünün Güvencesidir.
5. Atatürk'ün Laiklik Anlayışı

Okuma Parçası. “Atatürk’ün Balıkesir Hutbesi”

BU BÖLÜMÜN AMAÇLARI

Bu üniteyi çalıştığınızda (bitirdiğinizde)

- * Dinin bireyi esas aldığını kavrayacak,
- * Laikliği doğuran sebepleri açıklayacak,
- * Laik devletin, toplumun tüm kesimlerine ve inanç ve davranış özgürlüğü tanındığını kavrayacak,
- * Din ve vicdan özgürlüğünün güvencelerinden birinin de laik devlet olduğunun farkına varacak,
- * Laik devlet anlayışını toplum ve birey açısından irdeleyecek,
- * Atatürk'ün laiklik anlayışını kavrayacaksınız.

NASIL ÇALIŞMALIYIZ?

- * Konu içinde ilk kez karşılaştığınız kavram ve deyimleri, konu içerisindeki tanımlardan ya da kitabınızın sonunda yer alan sözlükten bulup okuyun.
- * Uyarıları dikkatle okuyun, gerekiyorsa yazın.
- * Soruları cevaplayıp kaldığınız yerden çalışın.
- * Konuyu daha ayrıntılı öğrenmek için kitabınızın sonundaki kaynaklardan yararlanın.

ÜNİTE VI DİN VE LAİKLİK

1. Din Bireyi Esas Alır

Dinin bireyi esas almasının sebepleri nelerdir?

İnsan ruhsal yapısı itibarıyla bir takım değerlere sahip olarak doğar. O aynı zamanda, irade, akıl ve düşünce sahibi bir varlıktır. Her sağlıklı birey bu melekelerle sahiptir. İşte insan, diğer canlılarda olmayan bu özelliklerinden ötürü, bireysel anlamda sorumludur. Diğer canlıların davranışları önceden, üyesi bulunduğu türe özgü olarak verilmiş, artık o türe mensup canlılar aynı davranışları gösterirler. İnsanın ise fiziksel olarak aynı yapıda olmalarına rağmen, değişik davranışlar göstermesi, birine hoş gelen bir şeyin diğerine hoş gelmemesi, sahibi olduğu melekelerden kaynaklanır.

Yeryüzündeki dinlere bakıldığında emir ve yasakların öncelikle bireye yönelik olduğu görülür. İlahi dinlerde de ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem(a.s.)’dir. Dolayısıyla dinin ilk emir ve yasakları da O’na teklif edilmiştir. Yani din ilk insanla başlamıştır.

Âdem(a.s.)’e teklif edilen emir ve yasaklardan elbette öncelikle kendisi sorumludur. Yani kendisine teklif edilenleri yerine getirip getirmemesinden ötürü göreceği mükafat ta, ceza da ferdidir. Çünkü fert eylemlerini kendi akıl ve iradesiyle yapar. Nitekim **Kur’anda Allah buyurdu ki “Ey Adem, sen ve eşin cennette yerleşip, dilediğiniz yerden yiyeceksiniz. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Yoksa zalimlerden olursunuz.”** (Araf suresi, 19. ayet) Görüldüğü gibi emir ikisine birden yöneliktir. Yani sorumluluk açısından fert fert ikisi de sorumlu tutulmuştur.

İslam dini de bireyi esas almakla, getirmiş olduğu emir ve yasakların öncelikle bireylerin hayatlarında yer etmesini istemektedir. “**...Emrolunduğun gibi dos doğru ol...**”(Hud suresi, 112. ayet) ayetiyle öncelikle dürüstlük ve doğruluğun peygamberin hayatında yer etmesi istenmektedir.

Sorumluluk sahibi insanın eylemlerinin neticesini de bireysel anlamda görecektir. Olması dinin bireyi esas aldığına işarettir. “**... Hiçbir günahkar, diğerinin günahını çekmez...**”(Zümer suresi, 7. ayet) Başka bir ayette de “**Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.**”(Zilzal suresi, 7-8. ayetler) Görüldüğü gibi ayetlerde dinin emir ve yasaklarından her bireyin ayrı ayrı sorumlu tutulacağı, anlaşılmaktadır. Öncelikle bireyin kendi davranış ve fiilleri düzeltilmek istenmektedir.

“Ancak tövbe edip, hallerini düzeltenler, Allah’a sınıksız sarılıp, dinlerini (ibadetlerini) yalnız onun için yapanlar başkadır. İşte bunlar müminlerle beraberdir...” (Nisa suresi, 146. ayet) Başka bir ayette de “...Gerçek şu ki: sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardında tövbe edipte kendini ıslah ederse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” (En’am suresi, 54.ayet) İnsanın iyiyi güzeli seçmesinin tamamen kendi özgür iradesinde olduğu belirtilmektedir. Şu ayette açıkça gösteriyor ki din öncelikle bireyi esas almaktadır. “ve de ki: Hak Rabbinizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin...” (Kehf suresi, 29. ayet)

Allah; sağlıklı her insana doğruyu yanlıştan, iyiyi kötünden, güzel olanı çirkinden ayırt edebilme kabiliyeti vermiştir.

Gönderdiği kitaplarla da onların akıl ve düşüncelerini kullanarak, doğru yolu bulmalarını istemiştir. “Dinde zorlama yoktur...” (Bakara suresi, 256. ayet) ayeti ile de bireylerin dini kabul etmelerini de tamamen özgür iradelerine bırakmıştır.

2. Laikliği Doğuran Nedenler.

Laiklik, din ve devlet işlerinin birbirlerinden ayrılımları, dinin de devletinde birbirlerine karışmamaları anlamına gelir.

Kişiye bakan yönü ile laiklik nedir?

Kişileri ilgilendiren yönüyle, akıl ve vicdanın kendi alanlarında hür olduklarını belirterek bir dokunulmazlık alanı çizer.

Kişilerin dinî inançları yüzünden, ya da benimsemiş oldukları dinin kurallarını yerine getirip getirmemelerinden ötürü, baskı ve ayırım görmeme ilkesini ifade eder.

Devlete bakan yönü ile laiklik nedir?

Hukuki anlamda kanun koyucunun, dinî kurallardan etkilenmeden, bu kurallara uygunluk endişesi olmaksızın sosyal yaşamı düzenlemesidir.

Laiklik nasıl doğmuştur?

Laiklik batı dünyasında Katolik Kilise'sinin merkezi ve baskıcı yapısına karşı duyulan tepkiden doğmuştur. Kiliseler ve papazlar, din ve mezhep adına, vicdanlara ve hayatın her alanına müdahale etmiştir. Bunun neticesinde de Batı'da kitlesel ya da bireysel büyük zulüm ve katliamlara yol açmıştır. Bu baskılardan kaçıp Amerika'ya yerleşen göçmenler 1776 tarihli Amerikan Anayasası'na devletin bir dini olmadığını ve fertlerin din hürriyetlerini ana ilke olarak koymuşlardır.

Avrupa'da da reform ve rönesansın katkılarıyla başlayan aydınlanma çağı, kiliselerin ve din adamlarının, bilim, siyaset, sanat ve felsefe üzerindeki baskısına karşı çıkılmasına yol açmış; bu anlamıyla laiklik Fransız ihtilaliyle tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

Osmanlılarda ise 1774 tarihli Küçük Kaynarca antlaşmasından sonra Osmanlı sultanları, halife sıfatıyla, padişah sıfatını siyasi anlamda bir arada kullanmaya başlamışlardır. Bu da devlet yönetiminde dinî rengi artırmıştır.

Batı bilimde ve teknolojiye hızla ilerlerken Osmanlı Devletinde, bilimsel icat ve gelişmelerin dine uygun olup olmadığı hususunda tartışmalar sürüp gitmiştir. Laiklik 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devletini etkilemeye başlamıştır.

Türkler, laik devlet anlayışına ne zaman geçmişlerdir?

Cumhuriyetin ilanından sonra, yeni anayasanın kabulü, saltanat ve halifeliğin kaldırılması, tevhid-i tedrisat kanunu ile eğitim ve öğretimin de birleştirilmesiyle laik devlet düzenine geçilmiştir.

3. Laik Devlet

Laik sistem din hürriyetini, ana ilke olarak kabul eder. Herkese dinini seçmek, icaplarını yerine getirmek serbestisi tanır. Ancak inancının gereğini yerine getirmeyenlere de dayatma yapılmasını engeller.

Laik devletin resmi bir dini yoktur. Yani laik devlet, belli bir dinin kurallarını vatandaşa zorla benimsetmez, uygulamaz, dinin gereklerini uygulamak isteyenlere de yardımcı olur.

Laik devlet ne bir dine bağlıdır. Ne de bir dini vardır. Dini, bir vicdan meselesi olarak görür. Laik devlet din ayrımı gözetmez. Kanun önünde herkes eşittir. İnanç, cins, sınıf ayrımı yoktur.

Laik devletin kanunları hazırlanırken, din kurallarına uygunluk kıstası aranmaz. **“Laiklikle, akla, bilimsel esaslara dayanan demokratik, çoğulcu, özgürlükçü bir devlet sistemi kurulabilmiştir.”** (Gülnehal Bozkurt “Atatürk’ün hukuk alanında getirdikleri, AKM Dergisi, Sayı 1, 1985”)

Atatürk, asla dine karşı olmamıştır. **“Gerçeğe nasıl inanıyorsam dinime de öyle inanıyorum”** diyen Atatürk’ün çabası, devlet sistemini laik bir temele oturtmaya yönelik olmuştur.

4. Laiklik Din ve Vicdan Özgürlüğünün Güvencesidir.

Din ve vicdan özgürlüğü, her insanın en doğal hakkı olduğu gibi, laikliğin de bir gereğidir. Bu durum devletimizde anayasayla güvence altına alınmıştır.

Laiklik ilkesine göre, devlet, bireyleri, bir dine inanıp inanmamak hususunda serbest bırakır. Bireylerin inancına, ayin ve törenlerine müdahale etmez. Laikliğin sağladığı din ve vicdan hürriyeti sayesinde hiç kimse bir başkasının inancına ve ibadetlerine karışamaz, bunlara sahip olmasından ötürü de kınayamaz. Atatürk bu konuyla ilgili olarak **“Laiklik yalnız din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması demek değildir. Bütün yurttaşların vicdan, din ve ibadet özgürlüğünü de üstlenmek demektir.”** (Ahmet Bekir Palazoğlu, Atatürk Eğitim ile ilgili düşünceleri, s 89)

Laiklik ilkesi devlet yönetiminde millî egemenliği esas alır. Laikliğin gereği devlet, insanların dinî inanç ve duygularının sömürülmesine izin vermez. Atatürk, din sömürücülüğü yapanlar hakkında: **“softa sınıfının din simsarlığına izin verilmemelidir. Dinden maddi menfaat temin edenler iğrenç kimselerdir. İşte bu duruma karşıyız ve buna müsaade etmiyoruz.”** (Atatürkçülük, c1, s111) demiştir.

Yüce dinimizde, dinin, hele hele Kur’an’ın kullanılarak, maddi menfaat elde edilmesine **“...Allah’ın ayetlerini az bir karşılık ile satmayın...”**(Bakara suresi, 41. ayet) ayetiyle karşı çıkmıştır. Devletimiz, dini bir sömürü aracı olarak kullananları engellemek ve dinin doğru, öğretilmesini sağlamak için, Diyanet İşleri Başkanlığını kurmuş ve ilahiyat fakülteleri açmıştır.

Devlet laiklik ilkesinin bir gereği, vatandaşlarının din eğitimi görme taleplerine, Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda okuttuğu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ile cevap vermektedir. Yine bu Bakanlığın denetim ve gözetiminde eğitim yapan İmam-Hatip Okulları da açmıştır.

Atatürk de, din eğitiminin yeri ve önemi ile ilgili olarak **“Bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz eşitiz. Dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da okuldur.”** (Atatürk’ün eğitim ile ilgili görüşleri, s331) demiştir.

Laiklik ilkesinin kabulüyle ülkemizde herkesin din ve vicdan hürriyeti güvence altına alınmıştır.

Yasalar önünde kadın ve erkek eşit haklara sahip olmuştur. Böylece toplumsal barışın ve huzurun korunmasına katkıda bulunulmuş, millî birlik ve beraberlik güçlendirilmiştir.

Resim 2.1 : Yasalar önünde kadın ve erkek eşit haklara sahiptir.

5. Atatürk’ün Laiklik Anlayışı

Atatürk’ün laiklik anlayışı nasıldır?

Atatürk’ün laiklik anlayışı, her hangi bir ülkenin laiklik anlayışından kopya edilmiş bir anlayış değildir.

Atatürk'ün laiklik anlayışında beliren nitelikleri şöyle sıralayabiliriz:

Laiklik inançsızlık veya din karşıtlığı demek değildir. Bu konuda “...bazı kimseler çağdaş olmayı, inançsız olmak sanıyorlar. Asıl inançsızlık, onların bu inanışıdır. Bu yanlış yorumu yapanların amacı, Müslümanların inançsızlara esir olmasını istemek değil de nedir?...”(Atatürkçülük, c1, s 457)

Laiklik, dinsizlik demek değildir. Aksine, sahte dindarlıkla ve büyücülükle mücadele kapısını açtığı için, gerçek dindarlığın gelişmesini sağlar.

Din, her türlü istismar ve sömürden uzak tutulmalıdır. “Din ve mezhep, herkesin vicdanına kalmış bir iştir. Hiçbir kimse, hiçbir kimseyi ne bir din, ne de bir mezhebi kabul etmeye zorlayabilir. Din ve mezhep hiçbir zaman politika aleti olarak kullanılamaz.” (Atatürkçülük, c1, s 111)

Laiklik, insanların din ve vicdan hürriyetlerini garanti altına alır. “Türkiye Cumhuriyetinde her fert dinini seçmekte serbesttir. Her fert istediği dinin merasimini de yerine getirebilir. Yani ülkede tam olarak bir ibadet hürriyeti vardır.” (Atatürkçülük, c1, s 111)

Atatürk'ün laiklik anlayışında taassup asla hoş görülmemiştir. Taassup, ister dinî, isterse dine karşı şekilde olması, asla hoş görülemez ve laiklik anlayışıyla bağdaşmaz.

OKUMA PARÇASI

ATATÜRK'ÜN BALIKESİR HUTBESİ

Ey millet, Allah birdir. Şanı büyüktür. Allah'ın selâmeti, atıfeti ve hayrı üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz, Cenâb-ı Hak tarafından insanlara hakâyık-ı dinîyyeyi tebliğe me'mur rasûl olmuştur. Kanun-i Esâsîsi, cümlemizce malûmdur ki, Kur'anı azümişşan'daki nusustur. İnsanlara feyz vermiş olan dinimiz, son dindir. Ekmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa, hakikate tamamen tevâfuk ve tetâbuk ediyor. Eğer akla, mantığa, hakîkate tevâfuk etmemiş olsaydı, bununla diğer kavânin-i tabiiyye-i ilâhiyye beyninde tezaad olması icab ederdi. Çünkü bilcümle kavanin-i kevnîyyenin menbaı Cenab-ı Haktır.

Arkadaşlar; Cenab-ı Peygamber mesaisinde iki dâra, iki hâneye mâlik bulunuyordu. Biri kendi ikâmet eylediği hânesi, diğeri din işleriyle iştigal buyurduğu Allah'ın evi idi. Kendi husûsi işlerini kendi evinde görür, âmmenin, ümmetin hizmetini de Allah'ın evi olan câmi-i şerîf'te ru'yet eylerdi. Biz de hazret-i peygamber'in usûlüne ikdida ederek, milletimize teallük eden husus için şu Beytullah'ta toplandık. Şimdi Hazret-i Allah'ın huzurundayız. Bunu bana müyesser eden Balıkesir'in dindar ve kahraman insanlarına arz-ı şükran ederim. Çok memnunum ve bu vesile ile büyük bir sevâba nâil olacağımı ümid ediyorum.

Efendiler, câmiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Her şeyden evvel itâat ve inkıyâd-ı tâmmeye ile ibadet, din ve dünya için neler yapılması lâzım geldiğini düşünmek için yapılmıştır. Millet işlerinde her ferd başlı başına bir hizmet ifa etmelidir. İşte biz de burada din ve dünya için istiklâl ve istikbâlümüz için, bilhassa hâkimiyetimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım. Ben yalnız kendi düşüncemi söylemek istemiyorum. Hepinizin düşüncelerini anlamak istiyorum. mal-i millîyye, irâde-i millîyye yalnız bir şalısin düşüncesinden değil, bil"umum efrâd-ı milletin arzularının, emellerinin muhassalasından ibârettir.

Binaenalyh benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ederim.

07.02.1923

(Türkçeleştirilmiş Hâli)

ÖZET

Dinin ortaya koyduğu emir ve yasaklar, ahlakî ilkeler, öncelikle bireye yöneliktir. Bunun sebebi insanın özgür bir iradeye sahip olması, akıl ve muhakeme yeteneğinin olmasındandır.

İslam'ın emirleri de öncelikle fertlere yöneliktir. Laiklik, kiliselerin ve din adamlarının, din ve mezhep adına hayatın her alanına müdahale etmesine karşı doğmuştur.

Laik devlette, devletin resmi bir dini yoktur. Devlet dini bir vicdan meselesi olarak görür ve bütün inançlara eşit mesafede yer alır.

Laiklik, din ve vicdan hürriyetini garanti altına alır. Bir fert, diğer bir ferde inancından dolayı müdahale edemez, kınayamaz.

Laiklik ilkesi gereği, devlet insanların dinî inanç ve duygularının sömürülmesine izin vermez.

Atatürk'ün laiklik anlayışında, laiklik, dinsizlik olmadığı gibi sahte dindarlıkla ve büyücülükle mücadele kapısını açtığı için, gerçek dindarlığın gelişmesini sağlar.

TEST II

- 1- Aşağıdakilerden hangisi, insanın bireysel anlamda, sorumluluk sahibi olduğunun delillerinden biri değildir?
 - A) iradesi
 - B) akıllı
 - C) düşüncesi
 - D) konuşması
- 2- 1776 tarihli anayasalarına; “devletin bir dini olmadığını ve fertlerin din hürriyetlerinin olduğu” ilkesini koyan ülke hangisidir?
 - A) Osmanlı Devleti
 - B) Amerika
 - C) Fransa
 - D) İngiltere
- 3- Aşağıdakilerden hangisi Batı dünyasında laikliğin oluşumunu hazırlayan sebeplerden biri değildir?
 - A) Katolik kilisesinin baskıcı tutumu,
 - B) Din adamlarının dünyevi hayatın her alanına müdahale etmesi,
 - C) Dinin bireylerin vicdanlarında yaşatılmaya çalışılması,
 - D) Reform ve rönesans hareketlerinin başlaması
- 4- Aşağıdakilerden hangisi laik devlet için söylenemez?
 - A) Yasalarını belirlemede halkının inançlarını kıstas alır.
 - B) Dini bir vicdan meselesi olarak görür.
 - C) Demokratik, çoğulcu, özgürlükçü bir sistemi benimser.
 - D) Vatandaşlarının hepsini kanun önünde eşit görür.
- 5- “...Allah’ın ayetlerini az bir karşılık ile satmayın...” mealı verilen ayete göre aşağıdakilerden hangisinin yapılması doğru değildir?
 - A) Ticaret yapanların dininin gereklerini yerine getirmesi,
 - B) Maddi kazanç için dinî değerleri kullanma,
 - C) Hiçbir maddi karşılık beklemeden dinin öğretimini sağlama,
 - D) Helal yollardan emeğinin karşılığını alma.

- 6- Aşağıdakilerden hangisi, devletimizin dinin bir sömürü aracı olarak kullanılmasını engellemek için yapmış olduğu çalışmalar içerisinde yer almaz?
- A) Diyanet işleri başkanlığının kurulması,
B) İlahiyat fakültelerinin açılması,
C) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin konulması
D) Yasaların yapımında din alimlerinden olur alması.
- 7- Aşağıdakilerden hangisi, Atatürk'ün laiklikle ilgili görüşleri arasında yer almaz?
- A) Dinsizlik demek değildir,
B) Büyücülükle mücadele eder,
C) Kendisi de dinî bir özellik arz eder,
D) Dindarlığın gelişmesini sağlar.
- 8- Aşağıdakilerden hangisi laikliğin kabul edilmesinin bir sonucu değildir?
- A) Din ve vicdan hürriyetinin güvence altına alınması
B) Din alanında yazılan eserlerin azalması
C) Eğitim ve öğretimin birleştirilmesi
D) Yasal olarak kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olması
- 9- **“...Bazı kimseler çağdaş olmayı inançsız olmak sanıyorlar. Asıl inançsızlık onların bu inanişidir. Bu yanlış yorumu yapanların amacı Müslümanların inançsız olanlara esir olmasını istemek değil de nedir?”** Atatürk'ün bu sözünden aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?
- A) Bazılarının çağdaş olmayı dinsizlik olarak görmesi,
B) Bazılarının çağdaş olmanın yolunu dinsizlikte görmesi,
C) Dindarların da pekala çağdaş olabileceği,
D) Çağdaş olan dindarların birer esir gibi görülmesi.
- 10- **“Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür,
Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür”** (Zilzal suresi, 7-8. ayetler)

Yukarıda verilen ayetlerde vurgulanmak istenen asıl düşünce hangisidir?

- A) Fert iyi ya da kötü her davranışının karşılığını alır..
B) Zerre miktarı da olsa kötülükten kaçınmalıdır.
C) Herkes gücünün yettiği oranda sorumludur.
D) İnsan zerreden büyük iyilikler yapmalıdır.

